

Skupna izjava glede smernic za implementacijo Načrta S

[Načrt S](#) je pobuda [kOAlicije S](#), da bi se s 1. januarjem 2020 dosegel poln in takojšen dostop do znanstvenih publikacij. Bistvo načrta je [10 principov](#), ki so trenutno v postopku preoblikovanja v sklop [smernic za implementacijo](#). Mi, predstavniki evropskih raziskovalcev na začetku kariere in že uveljavljenih raziskovalcev, smo že [komentirali Načrt S](#) in na tem mestu ponovno potrjujemo svojo splošno podporo ter podajamo svoja stališča glede smernic za implementacijo.

Pozdravljamo upoštevanje začetnih pomislekov ter [odprto razpravo](#) o smernicah s strani kOAlicije S. Trenutno obstajajo tri jasne poti do skladnosti, bodisi preko sprejetih avtorskih tipkopisov bodisi preko verzij iz evidence publikacij. Vendar je nujno, da kOAlicija S s primernimi pravili, financiranjem in podporo zagotovi, da bodo vse poti izvedljive. Ponavljamo tri ključne pomisleke iz izvorne izjave glede Načrta S: minimalizirati je potrebno vpliv na doktorske disertacije; podpreti je potrebno modele brez avtorskih pristojbin in društva; institucije in financerji morajo ne le podpisati, pač pa tudi [implementirati Deklaracijo o presoji raziskovalnega dela \(DORA\)](#) ter modernizirati evalvacije raziskav in raziskovalcev.

(1) Strinjamo se, da morajo **avtorske pravice** za publikacije ostati izvornemu nosilcu avtorskih pravic in se ne prenašati na založnike. Nosilec avtorskih pravic je lahko avtor in/ali institucija, odvisno od pravnih zahtev, in ni vedno izrecno naveden. Spodbujamo kOAlicijo S, naj kot nosilca avtorskih pravic predlaga avtorja, kjer je to pravno mogoče.

(2) Strinjamo se, da bi privzeta licenca za publikacije morala biti [Creative Commons](#) (CC) Priznanje avtorstva (BY), da bi se maksimizirale družbene koristi preko pravice do ponovne uporabe, spreminjanja in redistribucije del. Strinjamo se tudi, da za javno financirana dela niso upravičljive licence Nekomercialno (NC). Čeprav lahko licence Brez predelav (ND) omejijo rudarjenje po besedilu in podatkih (RBP) in odprto izobraževanje, se zaradi pomislekov glede izkrivljanja pomena in prevajanja v humanistiki in družboslovju ne strinjamo, da ne bi smele biti dovoljene. Spodbujamo kOAlicijo S, naj raziskovalcem dovoli, da namesto CC BY uporabijo licenco CC BY-ND.

(3) Strinjamo se, da bi publikacije morale biti **razpoznavne** preko trajnih identifikatorjev (TI) ter **arhivirane** s pomočjo dolgoročnih programov digitalnega skrbništva. Publikacije morajo uporabljati TI, kot je [Digital Object Identifier \(DOI\)](#), ki omogoča shranjevanje različic ter povezavo do spremljevalnih podatkov in kode, ter avtorske TI, kot je [Open Researcher and Contributor ID \(ORCID\)](#). Programi arhiviranja, kot je [Controlled Lots of Copies Keep Stuff Safe \(CLOCKSS\)](#), morajo uporabljati več podatkovnih bazenov ter ohranjati bitni tok. Poudarjamo, da obstajajo še druge veljavne možnosti, in spodbujamo kOAlicijo S, naj opredeli zahteve za TI in programe arhiviranja.

(4) Strinjamo se, da morajo publikacije imeti visoko kakovostne **metapodatke**, ki so na voljo pod licenco Javna domena CC0. To vključuje informacije o publikaciji, kot so TI, različica, avtor, nosilec avtorskih pravic, status odprtosti in financiranje, prav tako pa informacije o vseh navedbah v publikaciji. Smernice [OpenAIRE](#) glede metapodatkov publikacij ter smernice [Pobude za odprte navedbe \(I4OC\)](#) glede metapodatkov navajanja so ideali, obstajajo pa tudi drugi veljavni standardi. Spodbujamo kOAlicijo S, naj opredeli potrebne standarde za metapodatke.

(5) Strinjamo se, da morajo biti metapodatki ter celotne publikacije **strojno berljivi** v interoperabilnem formatu, ki dovoljuje RBP. Idealni format je [Extensible Markup Language \(XML\) Journal Article Tag Suite \(JATS\)](#), ki pa je tehnično zahteven. Obstajajo tudi drugi veljavni formati, kot je [HyperText Markup Language \(HTML\)](#), ali vsaj Word, OpenDocument in LaTeX. Spodbujamo kOAlicijo S, naj opredeli alternativne sprejemljive standarde publikacij.

(6) Strinjamo se, da morajo **založniki** omogočati visoko kakovostni recenzijski postopek ter svojo politiko glede samoarhiviranja registrirati v [SHERPA/RoMEO](#), prav tako pa morajo biti registrirani v [Direktoriju odprto dostopnih revij \(DOAJ\)](#) ter transparentni glede založniških stroškov in cen. Recenzijski postopek bi moral slediti standardom posamezne discipline ter tistim [Komiteja za založniško etiko \(COPE\)](#). Zaskrbljeni smo, da bi delovanje DOAJ kot edinega zunanjega vratarja privedlo do enotočkovne odpovedi pri identifikaciji skladnih modelov. Spodbujamo kOALicijo S, naj v tesnem sodelovanju z DOAJ ustvari in vzdržuje “pečat skladnosti” za založnike.

(7) Strinjamo se, mora **stroške objave** (SO) odprto dostopnih člankov poravnati kOALicija S, kjer je to smiselno, in da je potrebno vpeljati politiko pravičnih opustitev/popustov. Plačilna sposobnost ne bi nikoli smela omejevati možnosti objavljanja. Potrebna so jasna pravila glede opustitev/popustov ne le za avtorje iz držav z nizkimi/srednjimi dohodki, temveč tudi za avtorje z omejenimi finančnimi sredstvi. Načrtovana neodvisna študija založniških stroškov in cen bo pomagala določiti razumen razpon in kapico za SO. Spodbujamo kOALicijo S, naj razvije jasna pravila glede SO ter opustitev/popustov za avtorje.

(8) Strinjamo se, da morajo **repozitoriji** uporabljati odprte vmesnike za programiranje aplikacij (VPA) in biti registrirani v [Direktoriju odprto dostopnih repozitorijev \(OpenDOAR\)](#), prav tako pa biti vedno dostopni in ponujati podporo uporabnikom. Idealni VPA je [ResourceSync](#), obstajajo pa tudi drugi veljavni VPA, kot so [Pobuda za odprte arhive \(OAI\)](#), [Protokol za zbiranje metapodatkov \(PMH\)](#) ter [Izmenjava in ponovna uporaba predmetov \(ORE\)](#). Ne strinjamo se, da bi repozitoriji morali imeti službo za pomoč uporabnikom, v kolikor uporabnikom zagotavljajo primerno podporo. Prav tako se ne strinjamo, da bi vnos v repozitorije moral biti avtomatiziran, temveč bi repozitoriji morali glede vnosa imeti prosto izbiro. Zaskrbljeni smo, da bi delovanje OpenDOAR kot edinega zunanjega vratarja privedlo do enotočkovne odpovedi pri identifikaciji skladnih repozitorijev. Spodbujamo kOALicijo S, naj opredeli sprejemljive VPA ter v tesnem sodelovanju z OpenDOAR ustvari in vzdržuje “pečat skladnosti” za repozitorije.

(9) Strinjamo se, da se dovoli **preobrazbene sporazume** z založniki, da bo v določenem prehodnem obdobju mogoče brati in objavljati publikacije. To hibridnim modelom med tranzicijo omogoča več časa, raziskovalcem pa večjo izbiro. Vsi sporazumi morajo biti transparentni ter registrirani v okviru [Učinkovitosti in standardov za stroške objave \(ESAC\)](#), prav tako pa opredeliti, kako bodo izvedli prehod po preteku veljavnosti sporazuma. Ni še jasno, kakšni ukrepi bodo sledili, v kolikor založniki ne bodo izvedli prehoda v skladu z dogovorom, ter ali bodo odprte starejše publikacije za plačilnim zidom. Spodbujamo kOALicijo S, naj opredeli ukrepe, ki jih bo uvedla proti založnikom, ki prehoda ne bodo izvedli, ter naj se opredeli glede starejših publikacij za plačilnim zidom.

(10) Strinjamo se z neposrednim **arhiviranjem** publikacij v avtorsko določenih ali centraliziranih repozitorijih za znanstvene publikacije. Poudarjamo, da bi morali biti vedno na voljo skladni repozitoriji ter da v Evropi ni centraliziranega repozitorija, z izjemo [Europe PubMed Central](#). Spodbujamo kOALicijo S, naj v Načrtu S opredeli in podpre [Zenodo](#) kot rezervni skladni ali celo kot centralizirani evropski repozitorij za publikacije.

Podpisali: Gareth O'Neill [Predsednik [Evropskega sveta doktorskih kandidatov in mladih raziskovalcev \(Eurodoc\)](#)], Matthew DiFranco [Predsednik [Združenja alumnov Marie Curie \(MCAA\)](#)] in Mangala Srinivas [Predsednica [Mlade akademije Evrope \(YAE\)](#)] 28. januarja 2019.

Kontakt: Gareth O'Neill | @gtoneill | +31651003175 | gareth.oneill@eurodoc.net

Prevod: Tea Romih, [Mlada akademija](#)

